

Rege ali žabe in krastavice dobrotnice kmetijstvu.

Prebravši naslov se bode marsikdo namuzal, češ, ta pa je že prazna; da nam žabe in krastavice polje poškodujejo, to vé pri nas že davno vsak kmet.

Gotovo ne bode tedaj odveč, ako spregovorimo o tem ter ovržemo napačno in krivo mnenje, opiraje se na postave natorne in posledke ali izide iziskovanj.

Vse žabje pleme živi se edino le od živali. Da je to resnica, spričuje že sklad njihovega telesa, kateri je za rastlinski živež popolnoma neugodna. Dokler žabje živali niso še popolnoma, tedaj še le ličive ali kapeljni ali glavači, jedó majhine, razpadle rastline, toda tačas bivajo še vedno le v vodi, ter s tem, da vodo čistijo, več koristijo nego škodujejo.

Popolnoma izrastle žabe, ktere se živé edino le z malimi živalcami, so pa zeló požrešne, pa zavoljo silo majhnega požiravnika velikih požirati ne morejo.

Kdor je že opazoval drevesno régo, videl je že gotovo, da je veliko mesno muho zopet iz sebe vrgla, ker je požreti ni mogla.

Žabe ali rege imajo sicer zobé, toda le v zgornji premakljivi čeljusti, ktere so tako slabe, da ž njimi še žvečiti, tem manj pa še kaj odgrizniti morejo. Kako bi pa žabe tudi kaj odgrizniti mogle, ker še toliko, kolikor bolha vgrizniti ne morejo. Žabe si svoj živež, na priliko: leteče živali, žužke itd., ktere potem cele požró, skakaje lové; zato imajo dolgi in drobni zadnji nogi. Pa tudi njih usta so posebno spretno za lov in hlastenje ustvarjena. Ko bi pa živele od rastlin, ne bi imele tacih nog, in imele bi trde, namestimehkih čeljusti.

Pa tudi znotranja njih naprava dostojno razodeva, da žabe so v resnici mesojedci, kajti one imajo le prav kratka, k večemu dvakrat tako dolga čeva, kakor je njih truplo. Žabe pa tudi ne pijejo; dasiravno so v vodi, ne požró ne kapljice vode skozi grlo, kajti žabe nimajo ustnic; njih jeziček je popolnoma priraščen in tudi čeljusti so preširoke. One jemljejo za svoj obstanek potrebno mokroto skozi kožo.

Veliko krivico dela tedaj žabam, kdor jih zatira, ne vedoč, da one kmetovalcu pokončujejo in lové žužke, muhe, komarje, molje, metulje itd., ter mu tako neizmerno koristijo.

Žabe so tedaj kmetovalcem prijateljice in dobrotnice, ne pa sovražnice. Kdor tedaj žabe preganja, ter jih na polji pokončuje, ravná prav tako, kakor tak bedak, kateri bi cel roj škodljivih mrčesov na svojo njivo prinesel in jo ondi razpustil. Ako so tedaj žabe na kterem polji, rastline pa znabiti poškodovane, niso jih žabe poškodovale, ampak polži, zelske bolhe in črvi, kterih so ravno žabe med setev loviti in pokončavati prišle, da bi tebe, kmetovalec, večé škode obvarovale.

Ako so že žabe naše dobrotnice, so pa gotovo grde in strupene krastavice (krote) naše škodljivke, ktere pa gotovo vsaki poljubno pokončevati sme, poreče znabiti kak kmetovalec.

Mi pa kar naravnost rečemo, da so krastavice še nedolžniše in koristniše živalce kakor žabe, in bi se tedaj preganjati in pokončevati nikakor ne sme.

Premišljevanje in opazovanje krastavic pokazalo je, da one niso strupene in oborožene, in da le ob času trpinčenja iz sebe izpusté oster sok, kateri na najobčutljiviših delih telesa napravi majheno srbečico. Kdor tedaj noče, da bi se mu izvedenci posmehovali, naj tedaj nikar ne govori od strupa krastavic.

Krastavice so najbolj neutrudljive in pripravne pokončevalke žužkov; po hramih pokončujejo one stanoge ščurke, po vrtilih gliste, črve in gosenice, po polji in njivah hrošče, polže, žive niti itd. One povžijejo tedaj

vsled svoje velike požrešnosti veliko škodljivega mrčesa, škode ne pa naredé najmanjše. Zeló je tedaj žalostno, da sleherni to koristno živalco kjer in kedar more preganja.

Krastavica se je ljudém le zato tako pristudila, ker se potika po temnih, skritih in smrdljivih kotih, in ker je ona silo grda, dasiravno ne bi smeli prezirati njenih najlepših in svitlejših oči.

Prav in dobro je, da v novejšem času po nekterih krajih in deželah te nespametne in abotne predsodke opuščajo, ter korist krastavic čedalje bolj spoznavajo. Tako, postavimo, jih na sejnih v Parizu, Lionu, Briselnu vrtnarji dobro plačujejo, ter jih potem na svojih vrtilih skrbno oskrbujejo, da imajo le pokončevalke mrčesov. Mi jim res ukazovati ne moremo, da bi one na njivi tu ali tam ostale, vendar jim moremo prizanašati ter jih ne preganjati, kajti to nam bode donášalo večí dobiček (akoravno po nevidnem potu), kakor si ga misliti moremo.

Skrajni čas je že, da skoraj ljudjé opusté prazno vero, ktera se je pri velikih stvaréh v naravi vrinila in ohranila, ter da stvarjenje v luči uma in pameti ogledujejo, ne pa v dozdevku in prazni misli. Res je smešno, da ljudstvo in sploh človeštvo nektore dvoživke (to je, živali, ktere živijo deloma v vodi, deloma na suhem) z nekim posebnim sovraštvom preganja ter jih hoče popolnoma zatreti, — a vse to zavoljo napačnih predsodkov, in — recimo naravnost — zaradi neumnosti.

Naj tedaj vprihodnje nedolžnim in koristnim žabam in krastavicam nikdo ne dela krivice! V tem pa gotovo mi učitelji v prvi vrsti vspešno delati moramo; naj tedaj nikdo ne pozablja važne te svoje naloge!

Po „Prakt. Landw.“

Govekar.

Podučne stvari.

Vse za vero, dom, cesarja.

To trójico je povdarjal preč. dr. Ulaga v govoru svojem, ki ga je imel v Mariboru 17. dan julija, ko se je prvokrat zbralo katoliško-konservativno društvo.

Ker govor ta razlaga marsikaj, kar je sicer znano našim bralcem, pa razlaga to tako, da utegne mikati vsacega bralca, marsikaj družega manj znanega pa pojasnuje takim, ki niso ravno učenjaki v političnih zadevah, zato podamo bralcem govor gosp. dr. Ulage, ki ga je po „Slov. Gosp.“ imel v gori omenjenem shodu, le da smo izpustili, kar meri bolj na krajne (lokalne) okoliščine.

Ko učeni gosp. govornik pové namen tega društva in pravi, da društvo v vsem, kar cerkev, državo in družino (familijo) zadeva, hoče konservativno pot hoditi, začne besedo „konservativno“, ki je dandanes tako navadna, da se vsaki hip sliši ali bere, najprej razlagati in ves ostali govor glasil se je tako-le:

„Kaj pa so konservativne zadeve, za ktere se hoče naše društvo potezati? Beseda „konservativno“ je tuja latinska beseda; v slovenskem kakor tudi v nemškem jeziku prave besede za to ni. Nje pomen se pa dá s to-le priliko pojasniti. — Če pošten oče svojega sina iz doma v više šole pošlje, mu blizo ta-le nauk za popotnico dá: Sin! bodi pameten in pošten, kjerkoli boš. Pred vsem lepo Bogu služi, kakor smo te domá učili; zakaj, kdor Boga služiti zanemarija, sam sebe in svojo pravo, večno srečo zanemari. Uči se pridno in vestno, da ne bom zastonj za telbe trošil. Varuj se, kot same kuge hudobnih tovaršij, ki človeku glavo zmešajo in mu srce pokazé. Nikar ne zapravljaj

denarja, ki ga težko zmorem, ampak pogledaj trikrat groš, preden ga izdaš. In ko se boš kaj več naučil, kakor eden nas kmetov zna, ne bodi zavolj tega ošaben, da bi mene ali mater ali sosede zaničeval, marveč ponižno se nosi, in spoštuj vse svoje žive dni, kar je sveto in spoštovanja vredno. In slednjič se eno! Jaz, tvoj oče, sem in ostanem zvest Slovenec, ker me je mati slovenska rodila, in mi je Bog dal slovensko govoriti; rado se pa zgodi, da ljudje, ki so se po visokih šolah potikali, potem svoje rojake zaničujejo, češ, da so priprosti pauri „bindiše bauern!“ Te sramote mi ti, moj sin, nikar ne stori! Le uri si glavico, da te bo enkrat slovenska domovina vesela, ko boš kaj vrlega za-njo opravil! Ostani toraj vselej zvest katoliški kristijan, pošten slovensk korenjak, svojim starišem pa hvaležen sin!“ Vidite, tako govori moder oče; in kar svojemu sinu naroča, ima svojo korenino v živi veri, v ljubezni do slovenske domovine. In ako človek to spoštuje, kar uči sv. vera, in kar je človeku prirojeno, od Boga dano; ako v posvetnih rečeh svoje vesti ne prodá, ampak vse lepo uravná, kakor Bog in prava pamet velevala, — ako človek tako dela, tedaj se mu pravi, da je konservativen, ker ohranja in varuje to, kar je sveto, pošteno in pravično.

Če tedaj tudi mi konservativno društvo snujemo, dajemo s tem na znanje, da hočemo v vseh rečeh, ki nas zadevajo, dati najpred Bogu, kar je božjega, potem cesarju, kar cesarju in carstvu gré, pa tudi slovenski svoji domovini, kar jej gré in česar še morebiti krvavo potrebuje. Zatoraj smo si za ravnilo izbrali tehtno besedo: „Vse za vero, dom, cesarja!“

Pa me vpraša morebiti kdo: Kaj, ali se to ne godi že tako? Mar nam kdo brani, zvestim katoličanom, dobrim državljanom in Slovencem biti?

Da pravo pogodim, in me vsak lahko zastopi, si moramo to reč bolj na tanko pogledati.

Res je, da ti nihče ne brani, domá k službi božji hoditi, krščanske dolžnosti spolnovati; res je, da če svoje davke plačuješ, te gosposka pri miru pusti in med dobre državljané šteje; tudi ti nihče ne brani, da slovensko govoriš in morebiti še celó svoje imé po slovensko podpišeš. Če tedaj le na sebe in v svojo domačo hišo ali ves gledaš, kjer si domá, boš morebiti rekel: nam je vse prav, ko bi le s štibro nekaj bolj na nizko šlo. — Toda, ljubi moj rojak! ti si katoličan in tebi mora mar biti za to, kako se sv. katoliški cerkvi sploh, posebno v Avstriji godi; ti si Avstrijanec, in tebi mora tudi mar biti za to, kako da se vsej Avstriji godi; ti si Slovenec, in tebe mora skrbeti, ali se Slovencem sploh dobro in po pravici godi ali ne! — Kdor dalje ne gleda, kakor le po svoji vesi, ta je podoban pajku, čegar kraljestvo tudi dalje ne sega, kakor njegova pajčevina, katero si je spredel.

Odprite, dragi rojaki, svoje oči in glejte, kako se nam godi!

Na dveh stranéh se katoliški cerkvi posebno krivica pri nas godi. Krivica v nebó vpijoča je, da sme vsak rogovilež po časnikih udrihati po sv. katoliški cerkvi, po njenih posvečenih pastirjih, po njenih pravicah in napravah. Na hvalo našim slovenskim časnikarjem bodi rečeno, da v tej zadevi bolj pošteno ravna, ker nalašč ne žalijo sv. cerkve, laži in brezverstva po svetu ne trosijo. Slava jim! Kako vse drugače pa dela mnogo nemških časnikarjev, ki že ne bodo zadosti zaničljivih imen imeli, ktera bi duhovnikom dali, da bi jih le pred svetom zasramovali in jim zaupanje pri katoliških kristijanih podkopali. In take liste plačuje in bere tudi mnogo Slovencev, kat. Slovencev. Ali je to prav. (Klici: ni prav ne!) Če je to prav, potem je

tudi prav, pomagati lažnjivemu obrekovalcu, da prav debelo laže in očitno obrekuje. Če pa to ni prav, potem je gotovo greh in sramota katoliškemu kristijanu, z denarji podpirati in brati liste, ki so polni žolča in krivice proti katoliški cerkvi. (Klici: res je to!) Kaj je tedaj storiti? — Združiti se morajo poštenjaki in si zvesto obljubiti, da nobeden več hudobnega časnika ne plačuje in v roke ne vzame.

Druga krivica, ki se cerkvi godi, je: da razum poduka v krščanskem nauku nima nič več pri šolah govoriti. Ker je to silno rahla reč, prosim Vas, da me prav na tanko poslušate. Ljudjé, ki vse površno sodijo, cerkvi oponašajo, da hoče nad šolo in učitelji gospodovati. — No, brez gosposke nihče na svetu ni, in učitelji so se menda v kratkem času svoje nove svobode prepričali, da je pokorščina vselej jarem, in sicer toliko teži, kolikor več jih je, ki zapovedujejo. — Gospodovati šoli cerkev neče; z druge strani pa tudi trpeti ne more, da bi verniki, njeni otroci nad njo gospodovali, njo spodrivali. Gospodovati in cerkev strahovati se pa pravi, ako se učitelji izrejajo in postavljajo, cerkev pa ne sme besedice vmes govoriti; gospodovati se pravi, ako se cerkvi brani gledati in skrbeti, kako da se učitelj vede, v kakem duhu da mladež izreja.

Prijatelji dragi! v vsakem stanu je poštenih in pravičnih, je pa tudi malopridnih in hudobnih ljudi. Zatoraj imajo uradniki svojih nadzornikov iz uradniškega stanú, in vlada ne dopušča, da bi vojaška gosposka nad uradniki čula; vojaki imajo svojo vojaško gosposko, in vlada ne dopušča, da bi uradniki vojakom gospodje bili. — In učitelji in šola? kakošno gosposko morajo imeti? Gotovo mi nijeden pameten človek ugovarjal ne bo, ako rečem: najboljša in najprimerniša gosposka za naše katoliške šole bo to, ako se izbere iz vseh stanov, kateri se s podukom in otroško izrejo pečajo, in to je gotovo v prvi vrsti duhovski stan in častivreden učiteljski stan sam. Oba se trudita z odrejo mladine, oba poznata in čutita najbolj njene potrebe; oba pa tudi drug drugzega potrebujeta, da se mladež v pravem, to je, kristijanskem duhu izredi. Cerkev se veseli in želi, da se mladina v šoli na vsako stran dobro izuri; al brez strahú božjega, brez pravega kristijanskega duha v srcu je ravno izurjena mladina v kratkih letih krvav bič starišem, srenjam in deželi, ki mora zraven novih šolskih poslopij tudi za primerno število ječ skrbeti, da mlade hudobneže kroti.

Živa potreba je toraj, da se nove šolske postave, se ve da po postavnem potu prenarédé tako, da se tudi cerkvi, ki ima od Boga povelje in oblast učiti in svet k pravičnosti napeljevati, dostojno mesto odloči, da bode šola tudi njeni skrbi izročena, in da se bo tudi cerkvena oblast poprašala, ali je ta in oni za učitelja ali ne? Šolam pri nas je treba narodnih, poštenih, pravičnih in krščanskih učiteljev. Gorjé starišem in občinam, ako se v naše šole pritepe duh neverstva in dušne vnemarnosti! In kdo bo to zabranil, ako cerkev molčati mora, naj si je tudi učitelj liberaluh pa novem kopitu? Človek je človek, in s tem, da okrajni šolski svet ali pa deželno poglavarstvo komu učiteljsko službo dá, še nima srenja poroštva, da je učitelj dober, vseskozi zanesljiv mož, kteremu se more mladež z dobro vestjo izročiti. — Pred enim mesecem je tukaj slovensk volilec milo tožil čez nespametnega učitelja, ki je otrokom kvasil, da je neumno pred križem se odkrivati, ker je to les, a ne Bog! — Glejte ga liberaluha po novem kopitu! — Kar dela ta, to more drugod še kdo drugi. In če so cerkvi roke zvezane, kaj bo iz takih šol?

Mislím tedaj, da se tudi od te strani ne le cerkvi, ampak še bolj katoliškim starišem krivica godí. Zopet ta krivica pa Vas, dragi rojaki, glasno kliče, da se pridružite našemu društvu. O vseh teh in enakih rečeh se bomo pogovarjali, bomo pomočkov iskali, in če Bog dá, jih tudi našli. Le če nas je prav veliko enih misli, se bo naš glas zaslišal, in utegne s časom bolje biti. Nič ne pomaga domá zdihovati in tožiti nad slabim časom; mi moramo na noge stopiti in pripraviti si boljših časov!

Sem Vam dozdej razložil, da se Bogu in cerkvi ne dá, kar njemu gré, naj še ob kratkem povem, da se tudi cesarstvu in naši slovenski domovini ne dá, kar jej gré. — Imeli smo nedavno zopet volitev, ker so svetli cesar z državnim zborom vred tudi vse deželne zборе razun českega razpustili. V desetih letih se je zdaj že drugokrat zgodilo, da so svetli cesar morali državni zbor razpustiti; s tem so pa očitno pred svetom spoznali, da stvar ne gré prav. (Živi glasovi: Ne gre ne!) Kje pa fali? Kako naj bi pa šlo? Ali veste Vi, slovenski rojaki iz kmetov to? In če ne veste tega, kako Vam je potem mogoče prav voliti? Kdor ne vé, za kaj da pri volitvah gré, njemu se lahko zgodi, kakor naš slovenski prigovor pravi: „kdor dolgo izbira, si slabo izbere!“

Če Vam toraj ob kratkem povem, kako da stvar stoji, storim to-le, da se prepričate, kako silno potreba da je dan danes tudi kmetu poduka v politiških rečeh, da ne gré brez glave k volitvi, ter se ne dá vsakemu kričaču preslepiti.

Pred desetimi leti so dali naš svetli cesar ustavo, to je, izrekli so v posebnem pismu do vseh dežel in avstrijskih narodov, da ne bodo za naprej cesar sami s svojimi ministri postav dajali in z državnim pmoženjem gospodarili, ampak da hočejo v teh rečeh poslance iz vseh dežel zaslišati, in potem, kar bo prav, sklepati. To je ustava — kakor se vidi prav velika dobrota za posamesne dežele in vse cesarstvo. „Kako pa to — boste rekli — da so svetli cesar razpustili že v drugič državni zbor na Dunaji; saj so bili tam naši in poslanci družih dežel. Se vé da so bili, pa ne vsi. Bili niso nikoli ne Magjari, ne Hrvatje, večidel tudi ne Čehi pemskega kraljestva. Zakaj pa ti niso šli na Dunaj v državni zbor? Zato ne, ker imajo in se sklicujejo na svoje posebne deželske pravice, ki so jim od nekđaj potrjene, in te pravice dajejo njih deželnim zborom posebne oblasti, kterih se Magjari in Hrvatje niso odpovedati hoteli, in se jih Čehi odpovedati nočejo. Iz tega že vidite, da se ustava v Avstriji drugače izpeljati ne dá, kakor po lepem dogovoru z vsemi deželami. Po teh dogovorih še le se določi, koliko oblasti se mora odstopiti državnemu zboru na Dunaji, in koliko jih mora ostati domačemu deželnemu zboru, da je dobro za celo deželo. In ker se dozdej s temi deželami ni dogovorilo, zato stvar ne gré naprej. Magjarom ali ogerski kronovini so sicer pravice se povrnila, da-si tudi imata Hrvat in Magjar še marsikaj med seboj poravnati, predno si bota dobra. Pa s Čehi na Pemskem in Moravskem se še vlada pogodila ni; dokler pa se ne pogodi, tudi Čehov na Dunaj ne bo. Poljaki, Slovenci in Tirolci so sicer pošiljali poslance v državni zbor, pa vsi ti so le šli na Dunaj, da se pošteno pogodijo in vsak sebi toliko pravic pridobijo, da jim je mogoče, kolikor se dá, srečno živeti in domovini za blagor skrbeti. Ko so tedaj Poljaki, Slovenci in Tirolci letos do živega se prepričali, da jim Nemci, ki imajo brez Čehov prav dober kup večino v državnem zboru, zaželenih pravic nočejo dati, so državnemu zboru hrbet obrnili in domu šli, in cesar so videli, da tako ne gré,

in so še Nemce domú poslali. Moralo je tudi odstopiti vse ministerstvo, ki je stvar tako napeljalo, in svetli cesar so izvolili nove ministre in prvaku med njimi rekli pomenljive besede: Storite mir med vsemi narodi, da bodo zadovoljni! — Kdor je tedaj na strani cesarjevi in vseh pravičnih Avstrijanov, njemu je moralo pri volitvah za to mar biti, da se izvolijo taki možje, ki hočejo spravo, mir z deželami in narodi. Avstrija bo le srečna in mogočna, ako bodo vsi narodi, in tudi mi Slovenci, enake pravice imeli. Dokler pa to ni, dokler imajo eni vse, drugi premalo, dokler je med narodi prepir, razdražba in nezadovoljnost, ne bo sreče, ker tudi žegna božjega ni! Kdor tedaj sreče vsej Avstriji, blagra svoji slovenski domovini želi, ta se nam bo pridružil, da bomo zamogli lepo zložno delati. „Vse za vero, dom, cesarja!“ (Glasni „živio- in pravo-klici.“)

Opomin

zarad papirnatih desetíc in starih šestíc od leta 1848. in 1849.

Papirnaté desetíce in stare šestíce od leta 1848. in 1849., ktere so se (vsled razglosa finančnega ministerstva od 21. aprila t. l.) pri vseh kasah in gospóskah jemale še do konca preteklega meseca julija, se jemljejo zdaj le še pri cesarskih velikih deželnih kasah za plačilo ali v zaméno, in to le do konca tega meseca (avgusta).

Národno blagó.

Prislovice in reki iz Istre.

Zapisal Jakob Volčič.

Drugemu olovo plava, a meni slama na dno pada; ali: drugega laži pomogu, a mene istine nemogu (nesrečen človek).

Tat za tata (drži), veruga za verugu.

Ča je koza grintaveja to jače skače (popačen človek se tem več uzvišuje).

Leplje je videti osla živega, nego konja krepanega (bolje je malo gospodarstvo v redu, nego veliko povse propalo).

Kadé ga jutro pustí, tu ga večer najde (lenúh je).

Iz visokega miže (bliska) biti će lepo vréme; iz dubokega grmi, biti će daž.

Ako neplati runo, plati ovca (ako ne plača dohodek, plača zemlja).

Potepljena juha in povratjena (povratila) sluga malo valja.

Ki se va mladosti vozi brez potrebe, va starosti hodi za potrebu.

Strah va malem mestu stoji.

Ženska dota na vrata va kuću, a na okna van.

Žena nora, muž pijanac, to je va kući živi tanac.

Dobar je, na ranu bi ga privil.

Zlata mara (neki kuček) se je vijala vijala, dok je va blato pala (devojka je prevzerala, dokler ni v sramoto padla).

Njivu zapusti, a otroka ne.

Ura rani, kasni (gre prebrzo, prekasno).

Stara baba gre (mrači se), hodmo doma, mlada devojka se je rodila (zarja se dela), hodmo van (govoré otroci).

Bolje je debela nit nego gola r..

Putonogi konj — šar na nogah, putiti = vezati, kakor da bi imel veze na nogah.

Jari = pseudo, na priliko: jari muž, jara žena, jari pop, jari prorok.

Vojica (viti se) Rebenranke; pažul ima pa prelce.